

тек усіх систем і відомств, оптимізації системи інформаційно-бібліотечного обслуговування, спрямування роботи науковців на розробку тематики досліджень щодо визначення пріоритетних напрямів інноваційної діяльності наукових бібліотек в інформаційно-бібліотечному обслуговуванні з метою оперативного та максимально повного задоволення запитів користувачів. Обговорювалися питання забезпечення методологічної єдності та сумісності підходів до інноваційних процесів у бібліотеках України, узагальнення результатів досліджень інноваційної діяльності бібліотек, забезпечення поширення та впровадження в практику роботи бібліотек кращого інноваційного досвіду, активного сприяння кооперації діяльності бібліотек на міжнародному, загальнодержавному, регіональному, галузевому рівнях, необхідності розширення партнерства та обміну досвідом, удос-

коналення системи підвищення професійного, загальноосвітнього, культурного рівня бібліотечно-інформаційних фахівців шляхом упровадження інноваційних освітніх технологій, розвитку дистанційного навчання.

Тетяна ДОБКО,
канд. іст. наук, зав. відділу НБУВ,
Надія КАЛІБЕРДА,
канд. іст. наук, зав. відділу НБУВ,
Тетяна КОВАЛЬ,
зав. відділу НБУВ

© Т. В. Добко, 2003
© Н. Ю. Каліберда, 2003
© Т. М. Коваль, 2003

Бібліотечно-інноваційний продукт: проблеми творення і використання

У роботі секції «Бібліотечно-інноваційний продукт: проблеми творення і використання» (наук. кер. – д-р іст. наук, проф., директор Інституту рукопису Л. А. Дубровіна, д-р іст. наук, проф., зав. відділу національної бібліографії НБУВ В. Ю. Омельчук; учені секретарі – канд. іст. наук, м. н. с. НБУВ Ж. В. Огуннаїке, канд. іст. наук, н. с. НБУВ Т. В. Міцан) взяли участь 49 фахівців.

Серед присутніх були представники Інституту проблем реєстрації інформації НАН України, Рівненського державного гуманітарного університету, Наукової бібліотеки Львівського національного університету ім. Івана Франка, Державної наукової архітектурно-будівельної бібліотеки ім. В. Г. Заболотного, Державної науково-медичної бібліотеки України та Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського. Всього було заслухано 35 доповідей, у яких розглядався широкий спектр проблем творення і використання бібліотечно-бібліографічних продуктів.

У вступному слові керівниками секції д-ром іст. наук, зав. відділу НБУВ В. Ю. Омельчуком та д-ром іст. наук, директором ІР НБУВ Л. А. Дубровіною розглянуто бібліотечно-бібліографічну проблематику; зв'язок глобальних процесів у суспільстві з сучасним напрямом діяльності бібліотек; проблему концентрації на базі НБУВ усієї інформаційної бази в тісному органічному зв'язку з академічними інституціями, університетськими, державними тощо. Зокрема розглянуто комплекс питань, органічно пов'язаних з розкриттям основних інноваційних тенденцій у галузі підготовки археографічних та кодикологічних каталогів рукописних книг як частини проекту національної бібліографії та Державного реєстру національного культурного надбання; охарактеризовані новітні методичні підходи, використані при підготовці наукового опису рукописної книги, що

пов'язані з ґрунтовними знаннями власної історії та деїдеологізацією суспільства.

У контексті розвитку стратегії діяльності наукових бібліотек розкрито значення створення національних банків даних рукописної, друкованої, електронної україніки з обов'язковим використанням можливостей новітніх технологій. Водночас підкреслювалось значення постановки й вирішення проблем кадрового, фінансового забезпечення проектів створення бібліографії державно-національного змісту. Основну увагу приділено проблемам творення і використання бібліотечно-інноваційного продукту, підкреслені можливості новітніх технологій у галузі складання реєстрів та публікацій пам'яток історії та культури.

Використання електронних видань, які є частиною українського документального потоку, мають ряд переваг щодо розв'язання проблем оперативності та доступності. У цьому контексті прозвучала доповідь д-ра техн. наук, заступника директора Інституту проблем реєстрації інформації НАН України А. А. Крючина. У присутніх була можливість ознайомитися з перспективами розвитку як друкованого, так і електронного українського наукового реферативного журналу «Джерело», серед яких – виділення його окремих серій «Економіка» та «Медицина», що пов'язано зі стрімким збільшенням публікацій у цих галузях. Доповідачем також були зазначені проблеми, що супроводжують періодичні видання подібного формату: це стрімке зростання друкованої продукції як в усьому світі, так і в Україні. Але, на жаль, наявність цих видань у світових БД залишається дуже малою, до прикладу: лише 3600 публікацій українських науковців доступні сьогодні в зарубіжних інформаційних базах. Також проблемними питаннями залишаються: мала тиражність наукових видань, мовні бар'єри тощо.

Проблеми створення науково-довідкових видань рукописних фондів, інноваційної діяльності у напрямі підготовки та публікації писемних джерел, створення бази даних слов'янських рукописних книг, методика кодикологічного опису висвітлені **Н. М. Зубковою, О. М. Гальченко, Л. А. Ігнатенко, О. А. Івановою, М. К. Іванниковою, Т. В. Міцан, О. П. Степченко.**

У доповіді «Актуальні проблеми створення науково-довідкових видань рукописних фондів» зав. відділу НБУВ, канд. іст. наук **Н. М. Зубкова** запропонувала новий погляд на систему науково-довідкових видань рукописних фондів як інноваційного продукту, створеного за допомогою нових інформаційних технологій. Зокрема, запропоновано в основу базової системи покласти інвентар та архівний опис як обліковий документ і на цій базі створити систему різновидових довідників.

Про основні тенденції в характері оздоблення оправ рукописної слов'янської книги та особливості видів тиснення на оправах доповіла с. н. с. НБУВ, канд. іст. наук **О. М. Гальченко.** У своєму виступі «Методика типологізації оздоблення оправ на матеріалах слов'янської рукописної книги» вона зазначила, що на композиційне оформлення рукописних книг впливали в першу чергу поява нових предметів для тиснення, нових технік оздоблення та перетворення книги в предмет купівлі-продажу.

З великим зацікавленням учасники секції прослухали доповідь канд. філол. наук, с. н. с. НБУВ **Л. А. Гнатенко** «Розвиток інноваційної діяльності у напрямі підготовки та публікації писемних джерел», в якій розкрито специфіку інноваційної технології підготовки пам'яток писемності, зокрема, спираючись на досвід підготовки перевидання Пересопницького Євангелія, запропоновано нову технологію передачі тексту пам'яток XV–XVI ст.

М. н. с. НБУВ **О. А. Іванова** розповіла про базу даних «Кодекс» та базову технологію кодикологічного опису, який передбачає вивчення походження, складу та історії книги; вона також визначила стан роботи по створенню цієї БД.

Зав. відділу НБУВ, канд. іст. наук **М. К. Іванникова** у своїй доповіді «Записи на книгах як мікроджерела історії кодексу (на прикладі світської книги) в контексті розвитку книжкового джерелознавства» запропонувала предметно-тематичну класифікацію записів XVII–XVIII ст. як мікроджерел з історії кодексу, важливий елемент кодикологічного опису рукописних книг, який має самостійне значення для історії книжкової культури. Така класифікація значно поглиблює науково-пошукові можливості нового апарату рукописних та книжкових фондів.

Н. с. НБУВ, канд. іст. наук **Т. В. Міцан** розповіла про необхідність упровадження нових методів підготовки археографічних довідників на прикладі підготовки такого наукового довідника, як каталог «Документи з історії Києво-Могилянської академії за матеріалами фондів Інституту рукопису (1615–1817)», в якому зібрані різноманітні документи як за змістом, так і за видом, хронологією. Підкреслила доцільність таких довідників, укладених за принципом поєднання власне його структу-

ри та науково-допоміжного апарату на базі документознавчої класифікації, оскільки це новий вид довідника, який відбиває специфіку розвитку документів.

Специфічні особливості організації комплексних рукописних фондів, а це – літературні матеріали, історичні документи та персоналія (листування), сформовані в 20–30-х роках, розкрила канд. іст. наук, зав. відділу НБУВ **О. П. Степченко.** А також підкреслила, що вони складаються з багатьох колекцій та окремих рукописів, які необхідно належним чином описувати як окремі організаційні одиниці, і запропонувала вирішення цієї проблеми шляхом створення бази даних та проведення реконструкції розпорошених колекцій.

Проблеми зведеного каталогу-репертуару відобразили **С. А. Дзюбич, С. С. Петров, А. Л. Герус, Л. О. Дегтяренко, І. Д. Войченко.**

Одним з важливих чинників актуалізації національних культурних надбань є ретроспективна бібліографія, котра підводить підсумки інтелектуальної праці в галузі науки, культури та книговидання тощо. Цей аспект було розкрито пров. бібліографом НБУВ **С. А. Дзюбич,** а також підведені підсумки роботи з підготовки п'яти випусків «Україномовної книги. 1798–1923 рр.», що є результатом діяльності відділу національної бібліографії НБУВ по створенню нового інтелектуального продукту – науково-бібліографічного видання.

Про важливість матеріалів до репертуару української книги, виданої в Україні протягом усієї її складної історії, наголосив гол. бібліограф НБУВ **С. С. Петров,** оскільки відсутність зведеного репертуару української книги затримує та значно ускладнює вирішення завдань, що постають сьогодні в реальному житті, та втілення розробок вчених у найрізноманітніших галузях як природознавства, так і гуманітарних наук (історії, книгознавстві, літературознавстві та ін.). Результатом цієї роботи сьогодні є 5 випусків «Книги в Україні, 1861–1917» («А», «Б», «В», «Г», «Д»), і ця праця активно триває.

Зі специфікою опрацювання картографічних документів ознайомила зав. сектору НБУВ **А. Л. Герус.** Доповідачка акцентувала увагу на визначальних принципах відбору матеріалів для національного бібліографічного репертуару, а також поділилась досвідом проведеної роботи в секторі картографії НБУВ щодо розробки електронної бази даних картографічних документів у системі ІРБІС.

У доповіді зав. відділу НБУВ **Л. О. Дегтяренко** мова йшла про інноваційну діяльність відділу зарубіжної україніки НБУВ, що полягає у створенні власного інформаційного продукту – «Електронний інформаційно-аналітичний каталог фонду зарубіжної україніки» та програмного забезпечення, здійснюваного також в системі автоматизації бібліотечних технологій – ІРБІС.

Н. с. НБУВ **І. Д. Войченко** охарактеризувала когнітографічний аспект науково-бібліографічного видання «Кобзар» **Т. Г. Шевченка** у фондах НБУВ, що є дослідницькою роботою, в якій використано інноваційний підхід до традиційних форм творення знань. Результа-

ти цієї роботи доповнюють книгознавчий, джерелознавчий аспект «Кобзаріани», історію формування фондів Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського і прислужаться подальшому розвитку науки.

Завданню бібліотек, зокрема бібліотечно-бібліографічних фахівців на рівні реєстру науково-технічного потенціалу країни були присвячені наступні три доповіді. Канд. іст. наук **Ж. В. Огуннаїке** акцентувала увагу на думці, що прогнозування розвитку інноваційного потенціалу країни потребує, перш за все, інформаційного забезпечення цього процесу. Вона обґрунтувала власне бачення науково-бібліографічної системи патентно-інформаційного забезпечення в контексті вимог інноваційної діяльності бібліотек. На думку доповідачки, формування такої системи передбачає: укладання бібліографічних показників різноманітного призначення; створення бібліографічних баз даних (ББД) патентної тематики; використання бібліографічних ресурсів Інтернету у вигляді баз даних, електронних каталогів та інших електронних продуктів на бібліотечних WWW-сторінках; використання мережевих технологій WIPOnet, що забезпечить доступ до патентів, наявних у патентних пошукових системах EPIDOS-INPADOC, GLOBALPAT, USPATFULL, PLUSPAT, RUPAT тощо.

Про інновації у сфері охорони промислової власності доповіла викладач Рівненського державного гуманітарного університету, аспірантка НБУВ **Л. П. Пасічник**. Всебічна характеристика нових видів патентів свідчить про їх інноваційну природу. Це стосується, зокрема, деклараційного патенту, завдяки якому збагатилась патентно-інформаційна база для подальших досліджень та наукових розробок, що також переконливо довела на прикладі галузевого патентного фонду зав. відділу Державної наукової медичної бібліотеки МОЗ України **Т. Г. Кривіч**. Також учасники секції були ознайомлені з новими напрямками роботи ДНМБ, пов'язаними з можливостями комплектування та доукомплектування документації за допомогою електронних каталогів, за рахунок партнерства з науково-інформаційним центром «Леонор» (м. Львів) та іншими корпоративними відносинами.

Як зазначив м. н. с. НБУВ **Д. В. Устиновський**, у тісному зв'язку з наукознавчими дослідженнями біобібліографія має змогу значно підвищити якість наукових комунікацій і науково-інформаційного забезпечення науки, що в умовах інноваційного розвитку виступає на передній план і потребує вирішення, оскільки біобібліографія на сучасному етапі здатна вирішувати багато досі не властивих їй функцій, зокрема пропаганда здобутків учених, наукових колективів, лобювання їх інтересів при залученні фінансово-технічних ресурсів.

Цікавою була доповідь зав. відділу **Г. І. Пономаренко**, яка розкрила досвід роботи Державної наукової архітектурно-будівельної бібліотеки імені В. Г. Заболотного з книжковими колекціями (Д. В. Степовика, В. А. Трегубова, В. М. Миргородського, Г. Л. Яблонської, Г. К. Злобіна, І. П. Дорофієнко), які передаються сучасними фахівцями до бібліотечного фонду. Зокрема, порушувалось

питання необхідності розробки принципів та критеріїв опрацювання колекцій ХХ сторіччя, виділяючи паспортизацію фондів.

Колега зі Львова – бібліограф I кат. **С. В. Зінченко** представила досить оригінальний матеріал про каталог суперекслібрисів (декоративне оздоблення оправи) та створення спеціального довідково-пошукового апарату для пошуку власницьких знаків у Науковій бібліотеці Львівського національного університету ім. Івана Франка, напрацьовану технологію класифікації книжкових знаків за відповідними параметрами.

У своєму виступі «Деякі уточнення і доповнення до бібліографії українських стародруків» м. н. с. НБУВ **Р. Є. Кисельов** наголосив на ролі «Каталогу стародруків, виданих на Україні» (виданого Я. П. Запаском та Я. Д. Ісаєвичем), відзначив, що бібліографія такого обсягу, предметом якої є такий складний і багатограний матеріал, у процесі подальшого вивчення джерел зазнає доповнень і уточнень. Доповідач запропонував нові випадки виявлення невідомих у бібліографії видань, встановлення наявності варіантів видання, розмежування видань, які помилково вважалися перевиданнями однієї й тієї ж книги, виявлення видань з фіктивними вихідними даними тощо.

Канд. іст. наук, с. н. с. НБУВ **Л. М. Дениско** охарактеризувала зміст книжкового фонду відділу стародруків рідкісних видань НБУВ на предмет наявності в ньому українських видань і видань про Україну, звернула увагу на те, що україніка відділу є складовою частиною майбутніх бібліографічних праць про неї, а також джерелом до вивчення найповніших зібрань творів діячів української літератури зокрема та української культури в цілому.

Пров. бібліотекар НБУВ **Л. М. Гутник** наголосила, що створення наукового електронного каталогу українського кіноплакату 1960–1990-х рр. дозволить максимально повно розкрити інформаційний ресурс аркушевих образотворчих видань, забезпечить збереження документальних джерел і збільшить можливість швидкого доступу до необхідної інформації багатьом науковцям та дослідникам.

Як зазначила канд. мист., зав. відділу НБУВ **І. Ф. Бобришева**, реконструкція музичних бібліотечних зібрань – одне з важливих питань бібліотечної справи. Вона підкреслила, що створення Державного реєстру національного культурного надбання України передбачає реєстрацію окремих книжкових і рукописних пам'яток та цінних видань, у тому числі реєстрацію окремих нотних друкованих і рукописних пам'яток. Доповідачка представила модель структури бази даних, основу якої складають музичні пам'ятки.

«Проблеми створення формування наукової документації та її використання в установах НАН України» – тема доповіді редактора I кат. НБУВ **І. О. Шильної**. Нею охарактеризований стан організації архівних фондів наукових установ, склад документів, підкреслений сучасний незадовільний стан документостворення та необхідність управління цим процесом. Інститут архіво-

знавства підготував з цією метою спеціальний методичний документ – Перелік документів постійного зберігання, який має на меті покращання стану формування фондів академічних установ.

М. н. с. НБУВ **І. С. Шекера** приділила належну увагу рукописам, які зберігалися в бібліотеці Золотоверхо-Михайлівського монастиря наприкінці XIX ст., подала інформацію про сучасний стан бібліотеки, виклала пропозиції стосовно паспортизації даного фонду, який на сьогодні знаходиться у відділі бібліотечних зібрань та історичних колекцій НБУВ.

Канд. іст. наук, н. с. НБУВ **С. О. Булатова** зупинилася на історії надходження фамільного архіву Болсуновських до рукописного відділу Бібліотеки, зазначила певні труднощі в проведенні історико-книгознавчої реконструкції родових бібліотечних і архівних зібрань НБУВ.

Про історію створення та становлення родової бібліотеки Урбановських та Сташинських, а також її власників розповіла пров. бібліотекар НБУВ **О. С. Рябчун**. Доповідка приділила увагу франкомовним каталогам (належать перу Ю.І. Крашевського), які зберігаються в ІР НБУВ, палеотипам, а також зупинилася на проблемах реконструкції цієї бібліотеки, оскільки до її складу входять рукописи, інкунабули, картографічні матеріали тощо.

З доповіддю «Сучасний погляд на проблему реконструкції фонду бібліотеки Ярослава Мудрого» виступила канд. іст. наук, с. н. с. НБУВ **Н. Г. Солонська**, яка розповіла про модель стародавньої бібліотеки на прикладі бібліотеки Ярослава Мудрого, при розробці якої був залучений інструментарій цілого ряду наукових дисциплін, адже виконати поставлене завдання засобами тільки бібліотекознавства неможливо. Доповідка зазначила, що теоретична модель реконструкції бібліотеки Ярослава Мудрого є першим досвідом подібної роботи і тому залишається відкритою для продовження, доповнень, подальшої розробки в теоретичному та конкретно-історичному напрямі.

Розкрила принципи організації та опису складного за змістом і комплексністю особовий архівний фонд такого видатного історика, члена-кореспондента НАН України, як Федір Павлович Шевченко, й запропонувала нову систему класифікації архівних комплексів документів бібліотекар І кат. НБУВ **І. С. Корчемня**.

Співробітник Міжнародного науково-технічного інституту **Г. А. Міщук** розкрила можливості сучасної інформаційної технології щодо каталогізації та атрибуції нумізматичних рукописів, підготовки наукових каталогів та ілюстративних видань з нумізматики.

Свої дослідження продемонстрували і аспіранти НБУВ. Так, **Н. Р. Миронець** проаналізувала етапи історії створення бібліотеки Городоцького музею, висвітлила

роль видатних діячів української культури та науки у справі створення й діяльності першого на Волині світського культурно-просвітницького осередку.

У своєму виступі «Церковна рукописна книга XVII ст. у фондах НБУВ: завдання опису» **М. В. Яроцька** коротко охарактеризувала історію формування монастирських колекцій рукописних книг, що збиралися в бібліотеках Київської Духовної академії, церков і монастирів Києва, подала загальну статистику рукописних книг кириличного шрифту православного походження.

Аспірантка НБУВ **Л. В. Лисенко** в своїй доповіді зазначила, що метою створення зведеного довідника книжкових колекцій та історичних бібліотек НБУВ є введення у науковий обіг реконструйованих історико-культурних фондів НБУВ та забезпечення ефективності їх використання, представила основні елементи зведеного опису, що надають інформацію про усі структурні частини комплексних книгозбірень, а також висвітлила основні принципи, за якими повинен бути побудований «Зведений довідник».

Оцінюючи в цілому роботу секції позитивно, слід зазначити, що відбулася зацікавлена, конструктивна розмова справжніх фахівців бібліотечної галузі. Також було обговорено і проект Рекомендацій міжнародної наукової конференції «Інноваційна діяльність – стратегічний напрям розвитку наукових бібліотек», що був одноголосно схвалений. Запропоновані учасниками секції рекомендації в основному пов'язані зі створенням національного зведеного комп'ютерного банку даних «Рукописна україніка», «Друкована україніка», створення зведеного реєстру «Втрачена україніка» як базового історико-культурного потенціалу гуманітарної царини знань українського простору.

Любов ДУБРОВІНА,

д-р іст. наук, проф.,

директор Інституту рукопису НБУВ,

Володимир ОМЕЛЬЧУК,

д-р іст. наук, проф., зав. відділу НБУВ,

Жанна ОГУННАЙКЕ,

канд. іст. наук, м. н. с. НБУВ,

Тетяна МІЦАН,

канд. іст. наук, н. с. НБУВ

© Л. А. Дубровіна, 2003

© В. Ю. Омельчук, 2003

© Ж. В. Огуннаїке, 2003

© Т. В. Міцан, 2003